

Prikazi knjiga

Snježana Kordić
Filozofski fakultet, Zagreb

Wolfgang Heinemann, Dieter Viehweger: TEXTLINGUISTIK: EINE EINFÜHRUNG

Max Nyemeyer Verlag (Reihe Germanistische Linguistik; 115: Kollegbuch), Tübingen, 1991., 310 str.

Tekstlingvistika je mlada znanstvena disciplina, koja se potkraj šezdesetih i početkom sedamdesetih godina počela izgrađivati, ali koja je od tada do danas doživjela velik zamah. Ogroman broj radova nastao na tom području pokazuje kako je primljeno pojavljivanje nove discipline među lingvistima. Ona je u istraživanju jezika unijela nove impulse. Ali, što se sve obuhvaća nazivom *tekstlingvistika*, teško je ograničiti — previše heterogenoga se nalazi pod njima. Stoga se u zadnje vrijeme može češće pročitati kako ta znanstvena disciplina očito još ne raspolaže jedinstvenim teorijskim konceptom. Iako su dosad proučavani brojni pojedini vidovi tekstlingvistike, još nedostaje obuhvatnije i cjelovitije prikazivanje osnovnih tekstolingvističkih pitanja, i to prije svega za potrebe visokoškolske nastave. Jedan od prvih prinosa popunjavaju te praznine jest knjiga Wolfganga Heinemanna i Dietera Viehwegera *Textlinguistik: eine Einführung*. Knjiga je namijenjena lingvistima, nastavnicima i studentima svih filoloških disciplina, a svrha joj je pružiti uvid u aktualna pitanja istraživanja teksta. Važna uloga knjige sastoji se u pružanju orijentira lingvistički zainteresiranim čitateljima na jednom tako naglo razvijanom području da je pojedincu danas postalo gotovo nepregledno. Razlog tome nije samo neizmjeran broj izdanja o ovoj problematici svuda u svijetu, nego ponajprije zbujujuća mnogostrukost različitih radova koji imaju oznaku »tekstlingvistika«, a istodobno imaju vrlo malo veze sa samim opisom cjeline teksta. Jedinstvo tih radova počiva ne toliko na zajedničkim teorijskim polazištima, nego samo na okrenutosti tekstu.

U prvom dijelu knjige autori pružaju pregled važnijih pristupa tekstu, svih onih koji su pridonijeli izgradnji znanosti o tekstu i koji su važni za njezin daljnji razvitak. Polaze još od antičke retorike i stilistike, a među novijim smjerovima ističu ulogu pragmatičkog zaokreta u lingvistici za razvoj tekstlingvistike. Prikazuju prednosti i nedostatke pristupa tekstu kao transfrastičkoj cjelini te pristupa tekstu koji su semantički orijentirani. Opisuju sve najvažnije pragmatički orijentirane pristupe, zatim one koji tekstu prilaze ponajprije kao rezultatu mentalnih procesa, te na kraju prikazuju pristupe analizi govora. Kroz čitavo poglavlje čitatelje upućuju u bilješkama na literaturu u kojoj se mogu opširnije upoznati sa svim tim pravcima kao i s onima kojima autori knjige nisu posvetili pozornost. Budući da je prikaz opisanih modela praćen razjašnjavanjem osnovnih pojmova i oslikavanjem primjerima, prvi dio knjige ima ulogu uvoda u osnovna pitanja tekstlingvistike.

Kao jednu vrstu sažetka dosadašnjeg razvoja, ali i kao mogući daljnji razvoj opisanih modela, predstavljaju autori knjige u njezinu drugom dijelu jedan svoj okvirni pris-

tup. On je integrativan u smislu ujedinjavanja rezultata tekstlingvistike i analize govora (*Gesprächsanalyse*) te spoznaja pristupa koji su tekstu prilazili kao ljudskoj djelatnosti i obliku ljudske radnje. Također je interakcijski postavljen jer polazi od društvene interakcije kao osnovne orijentacijske točke za nužno zajedničko promatranje tekstovnih pojava na različitim razinama. Pristup je i proceduralan jer u središte opisa postavlja mentalne procese pri pravljenju i razumijevanju teksta. Taj okvirni pristup autori ne žele predstaviti kao jedan u sebe zatvoreni teorijski model, jer smatraju da se mnogi dijelovi teorije teksta moraju prema sadašnjem stanju istraživanja gledati kao još nedovoljno izgrađena područja te da se stoga jedan kompleksni teorijski model zasad i ne može postaviti. Svoj okvirni pristup daju kao vlastiti prilog diskusiji u smislu isticanja težišta za buduće radove na području tekstlingvistike. Autori u ovom dijelu knjige opisuju i različite tipove ljudskog znanja: jezično, enciklopedijsko, interakcijsko, ilokucijsko, metakomunikacijsko, znanje o općim komunikacijskim normama i o globalnoj strukturi teksta. Govoreći o razumijevanju teksta, ističu ulogu pretpostavki od kojih se uvijek kreće pri recepciji nekog teksta.

U trećem dijelu knjige nalaze se u prvom planu pitanja klasificiranja tekstova. Njima autori knjige pridaju posebnu važnost jer smatraju da je znanje o tekstovnim mustrama temeljno za shvaćanje procesa strategije, strukturiranja i formuliranja u proizvodnji teksta. Bez tog znanja nije ni recepciju teksta moguće dovoljno opisati. U suprotnosti s dosad favoriziranim jednodimenzionalnim modelom klasifikacije tekstova, predstavljeno je u ovoj knjizi višerazinsko klasificiranje, koje može bolje udovoljiti mnogostrukosti stvarnih vrsta tekstova u praktičnoj komunikaciji. U utvrđivanju različitih razina klasificiranja tekstova autori su polazili od tipova funkcija teksta, od tipova situacija, od tipova postupaka, od tipova strukturiranja teksta te od mustri formuliranja. Kao najvažnije funkcije teksta za njegova autora istakli su mogućnost da se psihički rastereti, da uspostavi vezu s partnerom, da posreduje informacije, da navede partnera na određeni postupak.

Klasificiranje tekstova kakvo je u trećem dijelu knjige predloženo čini osnovu za opis pojedinih tekstolingvističkih pitanja u sklopu analize govora (četvrti dio knjige) i pisane komunikacije (peti dio knjige). Pri određivanju govora Heinemann i Viehweger izdvajaju njegova osnovna svojstva: najmanje dva sudionika, obvezna izmjena uloge govornika, postojanje teme, izravna komunikacija. Pitanje kojemu su pridali izdvojenju važnost jest samoupravljanje govornika u procesu govorenja. Općenito za ispravke u procesu govorenja zaključuju da su mnogo češće od strane samoga govornika nego od strane sugovornika. Opisujući pisane tekstove, daju predložke narativne, deskriptivne i argumentacijske mustre. Naraciju definiraju kao kronološko raščlanjivanje lanca ilokutivnih radnji koje zajedno predstavljaju neki događaj u smislu vremenskog redanja, opis kao postavljanje u odnos ilokutivnih radnji radi potanka opisa prostorne povezanosti objekata, a argumentaciju kao postavljanje u odnos ilokutivnih radnji radi dokazivanja tvrdnje. O oblikovanju pisanih tekstova navode da autor prema pravilu i pošto je završio primarni proces postavljanja teksta ponovno prilazi tekstu da bi ga dotjerivao, tražio prikladnije izraze. Heinemann i Viehweger u ovom dijelu knjige predstavljaju i primjerima funkcioniranje tekstova u komunikaciji, posebno pitanje aktiviranja mustre.

U šestom dijelu knjige govori se o nekim praktičnim područjima tekstlingvistike. Time se pokazuje neposredna korist i primjena tekstolingvističkih istraživanja. Autori knjige su posebnu pozornost posvetili ulozi tekstova u nastavi stranih jezika. Ističu da se pomoću tekstova posreduje u nastavi stranih jezika ne samo gramatička, nego i komunikacijska kompetencija, koja se analizom izdvojenih rečenica ne može prenositi. Glede budućeg razvoja tekstlingvistike kao znanstvene discipline, Heinemann i Viehweger na-

glašavaju nužnost izgradnje jedinstvene teorijske osnove i veće metodološke strogosti. Svojom knjigom *Textlinguistik: eine Einführung* W. Heinemann i D. Viehweger pružaju obuhvatan uvid u stanje, pitanja i perspektive tekstlingvistike svakome tko se želi bliže upoznati s tom mladom i popularnom lingvističkom disciplinom. Knjiga sadrži i kazalo pojmova, koje olakšava pristup čitatelju usmjerenome na pojedina pitanja. Obuhvatan popis literature na kraju knjige pruža smjernice i za daljnja istraživanja.